

DOLLE DINSDAG

DOLLE DINSDAG

Nicolline van der Spek

Noordwijk

© 2019, 2020 Nicolline van der Spek, tweede druk

www.nicollinevanderspek.nl

ISBN 9789464052534

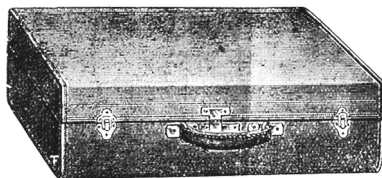
Omslag: De blauwe tram ter hoogte van de Indische buurt,
1954. Foto: E.J. Bouwman.

Omslagontwerp: Nicolline van der Spek

voor pap

*Ich hab' noch einen Koffer in Berlin,
deswegen muß ich nächstens wieder hin.*

Marlene Dietrich

Spotprent. Collectie Joods Historisch Museum, Amsterdam.

Mijn vader heeft de mooiste lach van de familie. Erboven draagt hij een donkerblauwe baseball-pet, eronder een grijze joggingbroek en sportschoenen van New Balance. Wie niet beter weet, zal denken: een atleet. Het zit anders. Op schoenen van New Balance breek je niet zo snel je heup. Dat is het idee, vandaar dat mijn moeder ze een paar jaar geleden aanschafte. Inmiddels zit mijn vader in een rolstoel en verblijft op de gesloten afdeling van woonzorgcentrum Het Rozenpad in Voorhout, hier 'huisje 1' genoemd. Via een lange smalle gang kun je ook naar huisjes 2 en 3, maar niet naar buiten. Natuurlijk voelen we ons allemaal schuldig, maar dat is nergens voor nodig; de atleet is altijd een zitter geweest. *Macht nichts*, zou hij zelf zeggen.

Toen hij nog goed was en het hoogste woord had, praatte hij graag Duits. Iets was geen onzin, maar *quatsch*. Dus jongens, *keine Sorgen*: ik zit hier best. Het is trouwens meer hangen dan zitten, wat hij doet. Wat de verpleging ook onderneemt om hem rechtop te laten zitten in zijn rolstoel, altijd zie ik de dames in de weer met kussens en armsteunen, ze kunnen niet voorkomen dat hij helt. De richting was van meet af aan duidelijk. Mijn vader neigt naar rechts.

Vandaag ga ik bij hem langs. Bijzonder is dat niet, want het is vandaag maandag en maandag is mijn dag. Dat hebben we zo afgesproken. Mijn zus gaat altijd op dinsdag bij hem langs, mijn broer op zaterdag en mijn moeder alle andere dagen van de week. Wanneer het niet uitkomt, overleg ik altijd even met mijn moeder. Anders sla je toch een weekje over, hoor ik haar stevast zeggen, gevolgd door het dodelijke: het is geen must. Ze wil dat ik het leuk vind om bij pap langs te gaan. Dat wil ik ook, alleen is er zo weinig van hem over. Het was altijd een feest om bij mijn ouders langs te gaan. Mijn moeder zorgde

voor bitterballen en pinda's, mijn vader voor de verhalen. Het ging vaak over politiek, maar net zo vaak sprak hij over ligfietsen, sapvasten, de slag bij Stalingrad, de Grote en de Kleine Beer en de nieuwste column van Bibeb. Had hij iets gelezen of gezien wat hem interesseerde, dan moest de hele wereld dat weten en wij als eersten.

Ergens eind jaren negentig belt hij me op. Er komt die avond een steengoeie film op tv. Dat heeft hij in de VPRO-gids gelezen. Ik moet hem ook zeker kijken. We delen elkaars smaak in films. *Das Boot* bijvoorbeeld, de claustrofobische nagelbijter over een onderzeeër in de Tweede Wereldoorlog, hadden we samen wel drie keer gezien. Behalve de dieptemeter slaat halverwege de film de complete bemanning door, inclusief de man die als gast aan boord was gestapt met als doel een beetje rond te kijken. Nieuwsgierig vraag ik welke steengoeie film er op tv komt. "*James Brown* van Tarantula", antwoordt hij en wil alweer ophangen. Ik onderbreek hem net op tijd. "Even voor de goede orde, pap, het is *Jacky Brown* en het is Tarantino. Die heeft de film gemaakt: Quentin Tarantino. Een tarantula is een vogelspin. Dat weet u toch wel?" Het blijft net te lang stil.

"Pap?"

"Wat is er poes?" Zo noemt hij mijn zus en mij altijd: poes.

"Dat weet u toch wel? Het is *Jacky Brown* van Tarantino. Een tarantula is een vogelspin."

Mijn vader wist het heus wel, hij had alleen moeite met namen. Zelfs met zijn eigen naam had hij lang moeite gehad. Iedereen noemt hem Jan, maar officieel heet hij Jean-Gérard. Die Franse voornaam slaat nergens op. Hij woonde in de Borneostraat, achter het viaduct van Oegstgeest. In de Borneostraat had iedereen scheve tanden en sprak niemand Frans. Hij kreeg het als kind niet uit zijn mond: Jean-Gérard.

Op de eerste dag van de lagere school moeten alle kinderen zich voorstellen. Wanneer mijn vader aan de beurt is, rechtop gaat staan en hardop zijn naam zegt, barst de klas in lachen uit. Ook de juf verstaat het niet goed: heet jij nou Jan Sigaar? Hij knikt. Zo heet 'ie: Jan Sigaar.

Jan Sigaar. Foto: privébezit.

Ik parkeer mijn auto op het terrein van Het Rozenpad, loop naar de hoofdingang van het woonzorgcentrum en druk op de bel. Drie tellen, gok ik, en de gastvrouw zal vragen voor wie ik kom. Dat doet ze niet. Ik bel nog maar eens. Onder-tussen kijk ik op mijn telefoon. Facebook wil graag een herinnering met me delen, zie ik. We dachten dat je het leuk zou vinden om terug te kijken op dit bericht van vier jaar geleden, melden ze. Het zal mij benieuwen wat ik op 23 mei 2012 uitspookte. Ik zit op strand, zo te zien. Ik ben er met een vriendin. We hebben allebei een plastic glaasje witte wijn in onze hand. Wat een contrast met vandaag. Het kan elk moment gaan regenen.

“U komt voor...?” kraakt het door de intercom. Ik buig naar voren, stop mijn telefoon terug in mijn jaszak en zeg dat ik voor mijn vader kom. Dat is hier voldoende om binnen gelaten te worden: zeggen dat je voor je vader komt.

Een paar stappen later sta ik in de centrale hal van het woonzorgcentrum, waar het ook vandaag ruikt naar Chinese toma-tensoep. De bewoners zelf zijn nergens te bekennen. Ook de gastvrouw zie ik niet. Gelukkig weet ik de weg: linksaf bij het winkeltje, waar de bewoners koffiefilters, mariakaakjes en brood kunnen kopen. Dan twee klapdeuren door en ik sta in niemandsland. Niemandsland is een klein halletje dat de centrale hal verbindt met de gesloten afdeling. Hoe klein ook, er hangt een reusachtig schilderij van een Indiaan. Indianen, dat weet iedereen, zijn met hun karakteristieke neuzen en felgekleurde tooien op hun best en profil. Ook deze Indiaan is en profil geschilderd. Tegenover de Indiaan bevindt zich een piano, die de helft van de ruimte inneemt en nodig in de teakolie gezet moet worden. Boven de piano hangt een letterbak aan de muur. Als kind van twaalf had ik ook een letterbak. De hele handel viel er regelmatig uit: uiltjes, stenen poesjes, miniflesjes. Ik had niets met uiltjes, stenen poesjes en

miniflesjes, maar wat is een letterbak zonder uiltjes, stenen poesjes en miniflesjes. Kijk naar dit exemplaar: leeg. Zo leeg als het hoofd van mijn vader.

Het begon met zijn pet. 2008. Een belletje: “Poes, weet jij waar mijn pet gebleven is?” Ik moet lachen. Hoe moet ik dat weten? “Waarschijnlijk gewoon op uw hoofd.” Anders dan zijn eigen vader draagt hij een pet, hoeden zijn voor oude mensen. Hij draagt een pet en heeft er meerdere, een bordeauxrode, een zwarte en een donkerblauwe. Die laatste is zijn favoriet.

Nog een belletje: “Weet je zeker dat mijn pet niet bij jullie ligt?”

Daarna belt mijn zus. “Heeft pap jou ook gebeld?” Ze klinkt ongerust. “Wat klonk hij gek hè.” Na een derde belletje begin ik me ook zorgen te maken. Tijdens dat belletje beweert hij dat zijn pet bij Ans moet liggen. Gisteravond hebben ze namelijk bij Ans gebridget. Ans is een oude schoolvriendin van mijn moeder. Maar Ans heeft hem niet. Althans dat zegt ze. Mijn vader gelooft haar niet. Ans houdt hem achter. Ze heeft zijn pet gewoon achterover gedrukt, om hem dwars te zitten. Ook de andere kennissen krijgen een belletje. Op het laatst wantrouwt hij ze allemaal: Wim, Alie, Jaap, Gien, Dirk, Aad, Wil. Ze spannen samen. Tegen hem. Allemaal. Nog datzelfde jaar volgt de diagnose en nu zit hij hier, in huisje 1 van Het Rozenpad.

Wanneer ik de gemeenschappelijke woonkamer binnenloop, zie ik dat hij vandaag weer net iets schever in zijn rolstoel hangt dan afgelopen maandag. Toch doe ik net alsof er niets aan de hand is. Dat is hier de regel: frons nimmer het voorhoofd. Dat jaagt de bewoners schrik aan. Wie is binnengelaten door de gastvrouw, dient binnen te lopen met de dag op zijn wangen en een opgeruimd gemoed.

“Ha die pap! Alles goed?” Te hard. De medebewoners schrikken: wie is die vrouw die dreigend met groteske gebaren onze woonkamer komt binnenstormen, de armen gespreid als een engel? “Goed volk,” troost het verplegend personeel vanuit de keuken. Tegen mijn vader zeggen ze: “Kijk eens *Herr Spek*, wie we daar hebben? Uw dochter! Is dat niet *toll*?” Ze gooien er vaker een woordje Duits tussen-door, ze hebben gemerkt dat het hem opvrolijkt.

Pap wil ook iets zeggen, maar de letterbak is leeg, woorden kan hij niet meer maken. In plaats van iets te zeggen splijt zijn gezicht open. Ik houd het op een lach. “Alles goed?” herhaal ik, terwijl ik er een stoel bij pak. Mevrouw Oosterbeek, die ik ervan verdenk helemaal geen alzheimer te hebben, geeft antwoord. “Je vader heeft goed gegeten: drie boterhammen met jam. Een beker melk en soep. Toch, Jan? Je hebt alles keurig opgegeten. Hij heeft ook gepoept, hoor. Alles keurig in het potje.” Ik moet lachen: alles keurig in het potje. Het zal je maar gezegd worden op je vierentachtigste. Komt bij: wil ik het allemaal wel weten? Niets voelt ongemakkelijker voor kinderen dan de stoelgang van de ouders. Het laten van een wind, vooraf gegaan door: trek eens aan mijn vinger. Het erge is dat er altijd wel wat mankeerde aan de stoelgang van mijn vader. Of hij liet keiharde scheten, vaak vergezeld van de uitroep *Torpedo Los*, óf hij kon dagenlang niet poepen, drukken zeiden mijn ouders. Dan kwam hij na een minuut of twintig van de wc en keek mijn moeder hem hoopvol aan. Eén keutel, zei hij dan, en schudde zichtbaar teleurgesteld zijn hoofd, dat even daarvoor bijna uit zijn voegen was gebarsten bij het deponeren van die ene keutel.

Mevrouw Oosterbeek steekt opnieuw het hele verhaal af. Mijn vader heeft goed gegeten: drie boterhammen met jam. Een beker melk en soep. Godzijdank wordt ze naar de keuken geroepen door het verplegend personeel. De dames

vragen of ze misschien even wil helpen met het schillen van de aardappels, zodat ik ongestoord mijn hoofd op mijn vaders schouder kan leggen. Dat doen dochters namelijk graag, weten ze hier. Dochters van vijftig leggen graag hun hoofd op de schouder van hun vader. Het liefst zouden ze hun tekening laten zien of hun rapport, maar bij gebrek aan beide, kiezen dochters voor het hoofd op de schouder. Ik zit nog in de ontkenningfase, en begin te vertellen wat er in de wereld is gebeurd. Ik vertel over het ontslag van Louis van Gaal bij Manchester United en de komst van de Joint Strike Fighter. “Vanavond maakt de JSF een testronde boven Leeuwarden, pap. Een Europese primeur. Daar hebben we dan twintig jaar op moeten wachten.” Ik geef hem een elleboog en knipoog: “Laat Joop den Uyl het maar niet horen.”

Geen reactie.

Tweede poging. “De JSF is met 336 miljard euro het duurste militaire project ooit. Ze zijn rond twaalf uur vertrokken uit Amerika om vanavond rond acht uur te arriveren boven Leeuwarden. Je zou zeggen: daar doet zo’n duur toestel toch niet zo lang over. Maar ze willen de afstand in één keer overbruggen, hoorde ik net op de radio. De JSF’s worden begeleid door twee tankvliegtuigen. Die gaan dan weer niet zo hard, dus moeten ze hun snelheid aanpassen. Vandaar.”

Geen reactie.

“Ik hoorde ook dat ze drommen mensen verwachten. Alsof de gebroeders Wright arriveren.”

Mijn vader kijkt naar buiten.

“Spotters uit heel Europa hebben de stoeltjes al uitgekapt. Jammer van de regen die ze verwachten, maar een beetje spotter is niet van suikergoed. Die paar spetters – wie daar op let is een kniesoor, toch, pap?”

Ik stoot hem aan en knipoog: “Zeg pap, kwam Wiegel daar niet vandaan, uit Leeuwarden? Het orakel uit Ljouwert.” Vroeger gaf het noemen van de naam Wiegel acuut

vlekken in de nek, nu gebeurt er niets. Heel even overweeg ik Dries van Agt van stal te halen. Die kon hem pas echt goed op stang jagen. Je moet ze dun schillen, leerde hij ons al vroeg, die langrokken. Zadelsnuivers waren het. Allemaal. Mijn vader schonk graag klare wijn, en deelde zijn mening ad fundum. Althans vroeger. Tegenwoordig wacht hij op het leeglopen van de dag.

Maar dan ineens, een teken van leven.

“Waar is mama?” Mijn vader kijkt naar buiten.

“Het is toch maandag pap,” zeg ik, “dan gaat ze toch altijd bridgen met Ans.”

Hij begint te lachen. Natuurlijk, het is maandag. Dan gaat ze altijd bridgen. Maar wie is Hans?

Mijn vader is een meter negentig en altijd vrolijk. Type rots in de branding. De rots zit momenteel in een rolstoel. Zijn brein is gegijzeld. Enkel wat vroege, aan de binnenkant van zijn schedel gebeitelde jeugdherinneringen komen zo nu en dan los, voor de rest blijven de luiken gesloten. Gelukkig wordt er goed voor hem gezorgd in huisje 1. Hij krijgt soep met veel zout, boterhammen met dik boter en koffie met vijf scheppen suiker. Een bijna-voltooid-leven leef je zoals je altijd hebt geleefd, in mijn vaders geval met dik boter, veel zout en vijf scheppen suiker in de koffie. Het kan maar helder zijn. De dames hier *wissen Bescheid*. Voor *Herr Spek* vijf scheppen suiker! Is dat niet wat veel? *Macht nichts*. Wél zelf roeren, *Herr Spek*. Nee, niet met een pen, maar met een lepeltje.

De engel van dienst doet het even voor. Praktisch ingesteld als ze is, heeft ze haar vleugels vanmorgen vroeg al afgedaan. Ze fietst elke dag van Hillegom naar Voorhout. Altijd tegenwind, dus snap ik dat ze die windvangers thuislaat. Eenmaal ter plekke gaat ze met het geduld dat engelen eigen is naast mijn vader zitten. Ze schenkt de koffie in, telt de scheppen suiker en geeft hem het lepeltje. Hij heeft geen idee.

In het LUMC in Leiden maken de artsen zich zorgen. Mijn vader is zojuist geopereerd aan zijn linkerheup. Het jaar daarvoor had hij zijn rechterheup al gebroken. Het moet geen gewoonte worden, denken we dat de artsen gaan zeggen. Maar ze roepen de familie bijeen voor iets anders: meneer is nogal verward. In hetzelfde gesprek wordt ons heel voorzichtig verteld dat hij wel eens aan alzheimer zou kunnen lijden. Mogelijk moet hij zelfs binnen afzienbare tijd worden opgenomen, omdat het anders te zwaar zou kunnen worden voor mevrouw. De arts kijkt mijn moeder recht aan, met een blik die het midden houdt tussen empathie en lichte dwang. Wij schieten met de hele familie rechtop. Mijn moeder komt uit Katwijk. Mogelijk is de arts niet op de hoogte van het DNA van Katwijkers, een mens kan nu eenmaal niet alles weten, ook artsen niet, maar een Katwijker gaat geen zee te hoog.

In 2010 woont mijn vader nog thuis. Mijn moeder staat elke nacht naast zijn bed om hem te verschonen. Als hij overdag naar de wc moet, tilt ze hem uit zijn rolstoel en begeleidt ze hem achter zijn rollator naar de badkamer. Eenmaal op de wc weet hij niet meer wat hij er kwam doen. De hele dag is hij op zoek naar zijn bril, die hij gewoon op zijn hoofd heeft. De afstandsbediening van de televisie doet het niet. Hij wil zijn kinderen bellen, maar weet de nummers niet meer: Riet, kun je even helpen? Wanneer er een scooter voorbij rijdt, kan hij het geluid niet plaatsen. Ook wil hij weten wat die man in de tuin doet; hij denkt dat het een inbreker is. Het is een man van de plantsoenendienst, stelt mijn moeder hem gerust. Na vijf minuten vraagt hij het opnieuw. Ze moet de politie bellen: er staat een inbreker in de tuin. Op zoek naar houvast werpt hij een blik op zijn horloge, zijn trouwe Seiko. Alleen weet hij niet dat zijn horloge al jaren stil staat. Hij tikt er een

paar keer op en roept zijn vrouw erbij: “Riet, hij staat stil. Kijk jij eens.” “Nee hoor, Jan,” liegt ze en geeft hem zijn jas aan. Onrust. Zijn jas? Waar gaan ze heen? Naar de overkant Jan. Daar woon je nu toch? Vroeger woonde je hier, maar nu woon je aan de overkant. *Driiben*.

Mijn ouders wonen sinds een paar jaar pal tegenover elkaar op het terrein van Het Rozenpad. Mijn moeder woont zelfstandig in een aanleunwoning, mijn vader verzorgd in het hoofdgebouw. Hij resideert er op de gesloten afdeling.

In hetzelfde hoofdgebouw is een ontmoetingsruimte waar de bewonersraad regelmatig spelmiddagen en zanguitvoeringen organiseert. Mijn moeder komt er nooit. Ze heeft er niets te zoeken. Laat dit helder zijn: mijn moeder wil *nóóit* worden opgenomen in wat voor huis dan ook. Geen hospice, geen verzorgingstehuis, geen woonzorgcentrum. Niets. Ik herhaal: geen opname voor mijn moeder. Mijn vader had ook niets liever gewild, dat weet ik zeker, maar hij is te laat. Hij heeft niets meer te willen. Het hoofd is leeg. Met een beetje geluk ontstaat in de gapende leegte aan de binnenkant van zijn schedel een nieuw universum, maar dat zie ik voorlopig niet gebeuren. Mijn vader is overgeleverd aan ons: aan zijn vrouw en zijn drie ingeroosterde kinderen.

“Kom pap.” Ik haal zijn rolstoel van de rem.

Twee tellen later zeg ik dat hij even moet wachten. In de gang loop ik snel naar zijn eigen kamer om zijn jas en sjaal te pakken.

“Waar gaan jullie heen?” vraagt mevrouw Oosterbeek op een toon alsof ze een ontvoering vermoedt.

“Even naar buiten, mevrouw Oosterbeek, we zijn zo terug. Het is mooi weer. Niet zo mooi als vier jaar terug, aldus Facebook, maar toch; frisse lucht zal hem goed doen.”

“Ik loop even mee,” haast ze zich te zeggen en dribbelt ons achterna. “Mijn kinderen komen zo thuis en ik moet nog